

Nordiske Arkivdage 2018

Åbningstale af Islands præsident Guðni Th. Jóhannesson

Reykjavík, 24. maj 2018

Rigsarkivar,
nationalarkivarer,
ambassadører,
andre gode gæster.

Jeg indleder denne tale med at sige, at måske har ingen nulevende præsident i verden tilbragt ligeså mange timer på arkiver som jeg, ingen siddet på lige så mange samlinger her og der. Ja, måske har ingen præsident haft lige så mange gode øjeblikke på arkiver som jeg; måske findes der ingen præsident, der elsker arkiver lige så højt som jeg.

Kære gæster fra andre lande: Velkommen til Island. Jeg håber og regner med, at mine landsmænd tager godt imod jer, viser jer vigtige og smukke steder, præsenterer jer for landets og folkets historie. Der er meget at se, meget at fortælle om. Vi kan være stolte af Island og islændingene, det folk, der har levet her i mere end tusind år.

Men vi må faktisk også være rimelige, kritiske og beskedne. Det er blot en tilfældighed, at jeg, som nu bestrider embedet som Islands præsident, værdsætter arkiver så højt. Det er ikke et vidnesbyrd om Island som et arkivernes paradys, eller som et paradys for rigsarkivarerne og deres ansatte. Vi kan ikke desto mindre alligevel sige uden tvivl, at arkiverne har det rimeligt her i landet, i det mindste bedre end dengang Árni Magnússon levede.

Mange af jer kender uden tvivl Árni Magnússon; i 1600-tallet og 1700-tallet indsamlede han i Island flere pergamenthåndskrifter, som han bragte til opbevaring i Danmark, end nogen anden har gjort, hverken før

eller senere. Det er ham, som Árni Magnússon-instituttet her i landet og i udlandet er opkaldt efter. Jeg suser i sagens natur ganske hurtigt gennem historien og henviser ikke til nogen kilder – det er tilladt, når man er præsident og ikke forsker! – i 1800-tallet begyndte så en systematisk indsamling og opbevaring af arkivalier i Island. Omtrent samtidig begyndte lærde og læge at bevæge sig hen mod et krav om øget suverænitet og øgede rettigheder inden for det danske rige. Det er sigende, at Jón Sigurðsson, lederen af islændingenes kamp for selvstændighed i de år, næsten hele sit arbejdsliv virkede ved Den Arnamagnæanske Samling i København. Her udgav han gamle dokumenter om Islands historie. I fortalen til det første bind af *Islands gamle diplomater* (*Diplomatarium Islandicum / Íslenskt fornbréfasafn*), som blev udgivet år 1857 skrev Jón Sigurðsson: „Fortegnelser, diplomater og dokumenter er, som alle ved, det sikreste og pålideligste grundlag, der findes, for historien i ethvert land.“

I hænderne på Jón Sigurðsson og de andre forkæmpere for selvstændighed i 1800-tallet forvandlede fortegnelserne, diplomaterne og dokumenterne i København til et våben i kampen for landets øgede rettigheder. „Hvor usandsynligt det end må anses for at være nu,“ skrev den selvlærte almueforsker Hallgrímur Sveinsson hen mod slutningen af det sidste århundrede, „stod den danske regerings arkiver nærmest åbne for Jón. Der havde han nærmest uhindret adgang til dokumentationen, så han kunne smede de våben, som han brugte i rigelige mængder til hver en tid.“

Kære tilhørere, lad os huske på Jacques Derridas berømte ord, at politisk magt ikke trives uden kontrol over arkiverne. Vi har mange eksempler på, at magthavere ødelægger dokumenter og kontrollerer, hvem der får adgang til dem, eller kun publicerer de kilder, som passer dem. På den måde bærer *Islands gamle diplomater*, *Diplomatarium Islandicum*, tydeligt præg af, at udgaven havde et særligt formål, nemlig at skabe en historieopfattelse i tidens nationalistiske ånd. Og de, der indsamlede dokumenterne her i landet, havde tydeligvis en stor interesse for efterladenskaber fra „vigtige mænd“, men var ikke videre imponerede, når de stødte på kvinders skrevne dokumenter.

Arkiver skal være åbne for alle, her skal man kunne finde hele historien, så den kan fortælles fra forskellige synsvinkler, ikke kun fra magtens tinder, men også igennem de kuedes og undertryktes øjne, dem som ikke fik mulighed for at fortælle deres egen historie på den tid. Med dette for øje opbevarer vi dokumenterne og gør dem tilgængelige.

Det forholder sig i sagens natur sådan, at beskrivelsen af fortiden ikke alene må bero på skrevne kilder; så ville magthaverne og de

dominerende lag af samfundet, som i sin tid nedfældede historien, forme den for al fremtid. Tilbage står dog til hver en tid, at det nærmest er umuligt at så tvivl om de skrevne dokumenters vidnesbyrd, selvom det så sandelig er nødvendigt at fortolke dem, og det ikke kan udelukkes, at bevismateriale kan være forfalsket. Ja, det forbehold er man nødt til at have for øje, men alligevel vil jeg rekapitulere det mest fantastiske øjeblik, jeg har oplevet på Islands Nationalarkiv: da jeg fik den dommerkendelse i hænderne, som tillod aflytning af særlige telefonnumre midt i den kolde krigs hede. Da kunne det ikke længere afvises, at en sådan tilladelse var blevet givet. Beviserne lå i dokumenterne. Det blev en stor nyhed.

Dokumenter forekommer dog ikke altid lige så aktuelle for samtiden eller for debatten om nationernes fremtidige lykke. Vi ved måske godt, i denne flok, at folk har en tendens til at spørge sig selv, om man skal ofre meget på at opbevare støvede dokumenter, og ovenikøbet om der skal afsættes store beløb til undersøgelse af de samme dokumenter. Er de til nogen gavn for os, når vi rejser ind i fremtiden?

Kære tilhørere! Jeg har nævnt her, at det er vigtigt, at dokumenterne hjælper os til at kunne fortælle historien i hele dens mangfoldighed og på den måde redde os fra fristelsen til at skabe falske billeder, som i det lange løb kun vil skade os. Men dokumenter er også vigtige for nationens selvforståelse, kulturarven og en sund kærlighed til ens eget land.

Derfor var det et stort glædens øjeblik for os islændinge, da håndskrifterne kom hjem, som vi gerne formulerer det – da man nåede frem til en aftale mellem den danske og den islandske regering, om at en stor del af de værdier, som Árni Magnússon indsamlede her i landet og sikkert reddede fra ødelæggelse, skulle tilbageleveres hertil. Der forblev dog en betragtelig del i København, særlig de pergamenthåndskrifter, som indeholder vores fælles nordiske kulturarv, fortællinger, som ikke begrænser sig til Island eller for størstedelen foregår her på Sagaøen.

Med denne afslutning markerede man den vej, at de gamle håndskrifter skulle være i vores fælles forvaring i Norden, forstået på den måde, at det er vores fælles ansvar at bevare dem og vores fælles forpligtelse – og glæde – at kunne forske i dem. På den måde bevarer vi forbindelsen til fortiden, samtidig med at vi ser med lyse øjne på fremtiden.

Det er en fornuftig vej, mine gode tilhørere, kære nordiske venner. Jeg ønsker jer lykke og succes og erklærer hermed De Nordiske Arkivdage i Reykjavík for åbnet.